

–“Açık Radyo.”
94.9

TEORİSİ VE PRATIĞI İLE

AÇIK YEŞİL

BİR EKOLOJİ REHBERİ

YAYINA HAZIRLAYANLAR:

ÖMER MADRA
ÜMİT ŞAHİN

2. BASKI

AÇIK YEŞİL
TEORİSİ VE PRATIĞI İLE
BİR EKOLOJİ REHBERİ

Bu kitap Açık Radyo için Can Sanat Yayınları A.Ş. tarafından üretilmiştir.

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2019

2. basım: Haziran 2019, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Editör: Sıla Tanilli

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4015-2

ANAFOR RADYO YAYINCILIK A.Ş.

Hacımimi Mahallesi, Koltukçular Çıkmaşı, No: 7 Kat 1-2

Tophane 34425 Beyoğlu, İstanbul

Telefon: (0212) 343 40 40 Faks: (0212) 232 32 19

www.acikradyo.com.tr

e-posta: acikradyo@acikradyo.com.tr

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740152

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

AÇIK YEŞİL
TEORİSİ VE PRATIĞI İLE
BİR EKOLOJİ REHBERİ

Yayına hazırlayanlar
Ömer Madra - Ümit Şahin

—“Açık Radyo.”
949

ÖMER MADRA, 1945'te İstanbul'da doğdu. 1968'de Mülkiye'den mezun oldu, 1970'ten 1982'ye kadar bu kurumda insan hakları hukuku alanında öğretim üyeliği yaptı. Mülkiye'den istifasının ardından, 1982 ile 1994 yılları arasında gazetecilik, dergi editörlüğü ve yazarlık yapan Madra; 1996'da İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde başladığı öğretim üyeliğini 2012'ye kadar sürdürdü ve küreselleşme, küresel ısınma, uluslararası ilişkiler, uluslararası çevre politikaları gibi dersler verdi. Kurucu ortağı, genel yayın yönetmeni ve programcısı olduğu Açık Radyo'da 1995 yılında başladığı radyoculuk mesleğini halen sürdürüyor. Kitapları: *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Bireysel Başvuru Hakkı* (1980), *Migrant Workers and International Law* (1986), *Rüzgâra Karşı I-II* (1996-2001), *Akıntıya Kürek* (2002), *Küresel Isınma ve İklim Krizi: Niçin Daha Fazla Bekleyemeyiz* (2007 ikinci baskı). Ayrıca, 1975-2018 yılları arasında çeşitli dergi, gazete ve web sitelerinde çok sayıda özgün makale ve söyleşisinin yanı sıra birçok bilimsel makale çevirisi yayımlandı.

ÜMİT ŞAHİN, 1969'da İstanbul'da doğdu. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden 1991'de mezun oldu. Aynı fakültede Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon ihtisasını bitirip Halk Sağlığı doktorası yaptı. Kudüs Hebrew Üniversitesi Halk Sağlığı Okulu'ndan yüksek lisans derecesi aldı. 1990'lardan bu yana yeşil hareketin ve nükleer karşıtı mücadelenin içindedir. Kurucuları arasında yer aldığı Çevre İçin Hekimler Derneği'nde başkan ve Yeşiller Partisi'nde eş sözcü olarak görev yaptı. *Pastoral*, *Akkuyu Postası*, *Yeşil Gazete* ve *Üç Ekoloji* gibi gazete ve dergilerde yazarlık ve editörlük yaptı. İklim değişikliği, ekoloji, yeşil politika ve çevre sağlığı alanında rapor, makale ve kitap bölümleri yaz-

di. Ömer Madra ile yaptığı söyleşilerden oluşan *Niçin Daha Fazla Bekleyemeyiz: Küresel Isınma ve İklim Krizi 2007'de Agora* Kitaplığı; Ahmet Atıl Aşıcı ile birlikte yayına hazırladığı *Yeşil Ekonomi 2012'de Yeni İnsan* Yayınevi tarafından yayımlandı. 2008'den bu yana Açık Radyo'da Ömer Madra ile birlikte *Açık Yeşil* programını hazırlamaktadır. Halen Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi'nde kıdemli uzman ve iklim değişikliği çalışmaları koordinatörü olarak çalışmakta ve Sabancı Üniversitesi Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde küresel çevre sorunları, iklim değişikliği ve çevre politikaları dersleri vermektedir.

İçindekiler

Teşekkürlerimizle..	13
Önsöz: Yanmakta Olan Evimiz ve Evimize Karşı Sorumluluğumuz	17
Greta Thunberg: “Tehlikede olan bizim geleceğimiz.”	27
Sunuş: <i>Açık Yeşil</i> : “Hayatın, Sokağın ve Politikanın Çevre-Ekoloji Gündemi” – 10 Yıl, 500 Program.....	29
I. YEŞİL DÜŞÜNCE VE POLİTİKA	
Giriş	37
Terry Tempest Williams: “Sana Bir Hikâye Anlatırsam, Sen de Bana Kendi Hikâyesini Anlatırsın.”	41
Ekolojinin Dört Yasası ve Barry Commoner	49
James Lovelock ve Gaia Teorisi	55
Sivil İtaatsizliğin ve Ekolojinin Esin Kaynaklarından Henry David Thoreau 200 Yaşında	63
Derin Ekolojinin Filozofu Arne Næss	70
Ağaçların Babası Manisa Tarzanı	79
Yeşil Siyasi Hareketin Kısa Tarihi	90
Ekoloji Hareketinde Bir Garip Cassandra: Edward Goldsmith	103
Sosyalizmden Yeşil Politikaya Rudolf Bahro	111
Yeşillerin Simge İsmi Petra Kelly	122
Savaş Emek: Bir Yeşil Öncünün Ardından	127
Sinek Kuşu Olmak İsteyen Kadın: Wangari Maathai	137

Elinor Ostrom ve Müşterekler	147
Joel Kovel ve Doğanın Düşmanı Kapitalizmin Sonu	154
“Onlara Rüyadan Bahset”: Martin Luther King, Jr. ve Şiddetsizlik	160
Ekolojik Yıkımın ve Sömürgeciliğin Metaforu Olarak “Avatar”	170
Endüstriyalizm ve Kalkınma Eleştirisinin Öncüsü Ivan Illich 90 Yaşında	182
Yüksel Selek ile “Yaşadım Diyebilmek” Üzerine	220

II. EKOLOJİ HAREKETLERİ

Giriş	231

BİRİNCİ BÖLÜM: HES MÜCADELELERİ

Yakup Şefik Okumuşoğlu ile HES'ler Üzerine	251
Maçahel'den Karadeniz'de HES'ler Üzerine	263
Büyük Anadolu Yürüyüşü Kervanlarından Sesler	273

İKİNCİ BÖLÜM: MADENLER

Arif Ali Cangı ile Bergama'dan Cerattepe'ye Altın Madenleri Üzerine	281
Bedrettin Kalın ile Cerattepe Direnişi Üzerine	289
Ali Osman Karababa ile Çaldağı Nikel Madeni Üzerine	295

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: NÜKLEER ENERJİ

Hayrettin Kılıç ile Fukuşima Nükleer Felaketi Üzerine	303
Arif Künar ile Çernobil'in 25. Yılında Akkuyu Üzerine	312
Ful Uğurhan ile Akkuyu Mücadelesi Üzerine	324

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: YEŞİL EKONOMİ

Raj Patel: “Gıdayı Piyasa İlişkileriyle Dağıtmak, Açlığı Garanti Altına Almadır.”	339
Haluk Levent ile Kamusal Değerlerin Yağmalanması Üzerine	345
Ahmet Atıl Aşıcı ile Yeşil Ekonomi Üzerine	354

ALTINCI BÖLÜM: DOĞA VE BİYOÇEŞİTLİLİK

Çağın Şekercioğlu ile Türkiye'de Biyoçeşitliliğin Krizi Üzerine	363
Batur Avgan ile Anadolu Leoparı Üzerine	372
Tansu Gürpınar ile Doğa Koruma Mücadelesi Üzerine	378
Kaynakça	389
İsim Dizini	393
Kavram ve Kurum Dizini	397

Teşekkürlerimizle...

Ümit Şahin: 94.9 Açık Radyo'da *Açık Yeşil* başlıyor, ben Ümit Şahin.

Ömer Madra: Ben de Ömer Madra.

Ü.Ş.: Ve her şeyden önce destekçilerimize teşekkür ediyoruz.

Ö.M.: Bu kitap, her zaman söylediğimiz gibi bir “müşterek” olan Açık Radyo'nun o görünmez gücünü oluşturan gönüllü programcılarının, destekçilerinin, dinleyicilerinin ve çalışanlarının gerçekten yüce gönüllü çabaları olmasaydı asla gün yüzü göremezdi. Bunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz. 10 yılda 500 yarım saatlik programın dinleyiciye ulaşmasını sağlayan sevgili arkadaşlarımız Dilek Hepgüler, Didem Gençtürk, Selahattin Çolak, Ömer Şahin, Feryal Kabil, Ayberk Çanakçı, Robilind Tayar, Barış Demirel, Berhem Baltaş ve Demet Hakman'ın çabaları bu zahmetli işin ilk safhasını oluşturuyordu.

Ü.Ş.: Ardından işin asıl ağır evresi geldi. Pek çok uzman, yazar, aktivist ve analizciyi konuk ettiğimiz sayısız programdan yaptığımız seçmede konuşulanların düzgün bir şekilde banttan kâğıda aktarılması serüveni.

Ö.M.: Dinleyicilerimize meramımızı anlatan bir mektup yazdık ve ânında sayısız cevap aldık. Herkes gönüllü emek vermeye hazır! O zorlu işin altına giren ve bunun altından harika bir şekilde kalkan dinleyici dostlarımıza candan teşekkür etmeyi borç biliriz.

Ü.Ş.: Bant çözümlerini yapan dinleyici dostlarımızın, çalışanlarımızın ve programcılarımızın adları alfabetik sırayla şöyle:

A. Ilgar Orhan, Ali Özgür Arslan, Alper Tolga Akkuş, Arca Yılmaz, Ayşe Akdeniz, Ayşe Bereket, Bahar Topçu, Başak Tuncer, Berk Öktem, Cem Sey, Cem Taylan, Cemre Cemri, Çiğdem Yalçın, Defne Koryürek, Didem Balatlıoğulları, Dilek Hepgüler, Duygu Kutluay, Ekin Doğa Kozak, Elif Eroğlu Tepe, Emrah Sefa, Emre

Ekinci, Ercüment Gürçay, Gizem Hasırcıoğlu, Gökhan Orhan, Gonca Ataç, Gülin Aydın, Gülnur Aksop, Gülseren Bayındır, Halil İbrahim Gürel, İnanç Ceylan, Jale Karabekir, Kudret Çobanlı, Mavi Özkalıpçı, Melek Nur Dudu, Melike Demirel, Merve Genç, Muzafer Çeliktenyıldız, Necla Çelik, Neslihan Koç, Özgecan Kara, Pinar Demircan, Sami Evli, Selçuk Çetin, Sema Seren, Sinan Kirişçi, Sinem Ercan Güleç, Talha Dereci, Yelda Çubukçu, Yelım Hatipoğlu, Zeynep Arıca ve Zeynep Önen.

Ö.M.: Nedense gözümüzden kaçan ve son anda hatırlayıp kitaba almamız gerektiğini fark ettiğimiz New York'taki tarihi iklim yürüyüşünü yıldırım hızıyla çalışıp metni zamanında yetiştiren Dilek dostumuzu burada bir kez daha minnetle anıyoruz.

Ü.Ş.: Uluslararası bağlantıları kaçınılmaz olarak yoğun olan çevre ve ekoloji programları yabancı dillerden epey zahmet gerektiren çevirileri de gerektiriyordu: Bu konuda özellikle *Yeşil Gazete'* den yardımımıza koşan Ayşe Bereket ve Özde Çakmak'a özenli çevirileri için teşekkür borçluyuz.

Ö.M.: 10 yıl içinde 500 programın yürütülmesi de sadece biz sabit programcı ve sunucuların altından kalkabileceği bir iş değildi tabii: Çeşitli zorluklar, engeller ve aksamalar meydana geldiğinde, bizlerin boşluğunu bihakkın dolduran Açık Radyo programcıları bizim programın “konuk” sunucuları olmayı seve seve ve tereddütsüz kabul ettiler: Avi Haligua, Gökşen Şahin, Mahir İlğaz, Murat Can Tonbil ve Özgecan Kara, aksatmadan yürüttükleri bu “yedek” sunuculuklarıyla, *Açık Yeşil* ekoloji rehberinin oluşmasında –kendileri farkında olmasalar da– can alıcı önemde rol oynadılar; onlara da içtenlikle teşekkür ederiz.

Ü.Ş.: *Açık Yeşil* programının aksaksız yürütülmesinde ehil çalışmalarlarıyla önemli rol oynayan teknik masa ekibimizden Mert Öztekin, Selahattin Çolak ve Volkan Artunç da gene bu serüvenin kitaba dönüşmesinde canalıcı rol oynayan teknik arkadaşlarımız –onlara da çok teşekkürler.

Ö.M.: Programın inanılmaz bir macera sonunda nihayet kitaba dönüşmesinde “yayına hazırlık” diye bir safha var ki, daha şu satırları yazarken bile unutup bir daha hatırlamak istemediğimiz bu evreyi atlatmamızı sağlayan iki kişiye, İlksen Mavituna'ya ve Sıla Tanilli'ye nasıl teşekkür etsek bilemedik.

Can Yayınları'nın sorumlu editörü Sıla Tanilli'nin yanı sıra, Can Yayınları'nın genel yayın yönetmeni, eski dostumuz yazar Cem Akış'ın sakin yönlendirici rolü yine kitabın oluşmasında gizli ya da gizil bir güçtü. *Açık Yeşil* (ve Açık Radyo) takipçisi olduğunu

bu vesileyle sevinçle öğrendiğimiz Utku Lomlu'ya da kapak çalışmasındaki özenli ve yaratıcı işinden dolayı teşekkür ederiz.

Ü.Ş.: Büyük ya da küçük ölçüde olsun bu kitabın ortaya çıkmasında yardımcı olmuş pek çok kişiye ve adlarını anmayı ihmal ettiğimiz, ama bundan dolayı bizi affedeceklerinden emin olduğumuz herkese teşekkür borçluyuz.

Ö.M.: Nihayet, yeryüzü sevinci radyoya ve bana her an eksiksiz yansıyan ve örgütsel zekâsı ile sarsılmaz bir (öz)güven sağlayan, o çok komik ve muhteşem gündelik *sketch*'leri ile de sürekli esin kaynağı olan sevgilim Meral Mutlu'ya teşekkür ediyorum.

Ü.Ş.: Ben de Jale'ye... Yıllardır durmadan iklim değişikliği, Kyoto, ekoloji, nükleer demekten ben yoruldum, o yorulmadı. *Açık Yeşil* kitabına da her başımız sıkıştığında yardıma koşarak büyük destek oldu. Yaratıcılığına ve enerjisine çok şey borçlu olduğum sevgilim Jale Karabekir'e teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Yanmakta Olan Evimiz ve Evimize Karşı Sorumluluğumuz

Ekoloji, uluslararası sözlüklerde “canlı varlıkların hem birbirleri hem de fizik çevreleri ile ilişkilerini ele alan bilim dalı” diye tanımlanıyor. Organizmalar, yani canlı varlıklar birbiriyle ve çevredeki cansız varlıklarla sürekli ilişki ve iletişim halinde. Ekoloji biyolojik çeşitliliği, canlıların yeryüzündeki dağılımını, biyolojik kütlelerini, canlı varlıkların popülasyonlarındaki hareketliliği, canlı türleri arasındaki işbirliği ve rekabet durumlarını ele alıyor. Ekosistemler ise organizmaların işbirliği ve rekabet biçimlerini, oluşturdıkları toplulukları, çevrelerindeki cansız bileşenleri kapsıyor.

Ekoloji bize, şu gezegenimizdeki canlılar âleminde istisnasız her şeyin temelinde biyolojik çeşitliliğin yattığını, bu muazzam zincirin halkalarından birinin kopması halinde bile büyük çöküşün başlayacağını öğretiyor.

Ünlü *Oxford İngilizce Sözlüğü*, ekoloji kelimesinin kökenini Eski Yunanca οἶκος (oikos), “ev”; -λογία, (logia) “bilim” olarak veriyor. Evimizden bahsediyoruz yani. Hepimizin evinden. Kâinattaki yegâne evimizden. Hızla elden gitmekte olan biricik evimizden.

Hatta, daha da ileri gidip 16 yaşındaki okul kırıcsısı aktivist “Grevci Greta”nın, 2019 Davos Dünya Ekonomi Konferansı’nın kapanış günü katıldığı panelde “kâinatın efendileri”nin yüzüne karşı pattadanak söylediği gibi “yanmakta olan evimiz”den de bahsetmekte olduğumuz söylenebilir pekâlâ!

Bundan 12 yıl kadar önce, Ümit Şahin’le birlikte üretip yayınladığımız *Küresel Isınma ve İklim Krizi* başlıklı kitap, ekoloji konusunda ülkede sayıları pek fazla olduğu söylenemeyecek kitaplardan biriydi. Her ikimiz de ekolojist filan değildik, ama buna rağmen, kendimizi gezegenden ve üzerindeki her şeyden bir şekilde sorumlu hissettiğimiz için, bir buçuk yıla yakın bir süre üzerinde

deli gibi çalıştığımız kitap, ekoloji dalında bir çeşit “öncü” rol oynamayı amaçlıyordu.

Öncü derken “kimse seni övmüyorsa sen kendini öv” tarzında bir kendini beğenmişlikten bahsetmiyorum. Sadece, üstünde konuşulmayan, sözü açılınca hemen kulakların başparmaklarla tıkanacağı, diğer parmakların da yelpaze hareketiyle baş etrafında sallandığı, aynı anda dilin dışarı çıkarılıp dudakların arasında hızla “lilililili...” diye gezdirilerek ses çıkarıldığı, “Ben duymuyorum ki!.. Ben duymuyorum ki!..” diye omuzların silkildiği ve bu şekilde sürekli olarak resmen “tabu” muamelesi gören bir konuyu ilk kez net ve açık biçimde konuşmak isteyen bir kitap olduğu için “öncü” diye ukalaca bir sıfat kullandım.

Kimsenin değil okumak, duymak bile istemediğini düşündüğümüz böyle “korkunç” bir konuyu ele alan hacimli bir kitabın kısa süre içinde iki baskı yapması, doğrusu birçoğumuzu şaşırttı ama öte yandan, böyle bir “izcilik” işlevini azıcık yerine getirmiş olduğuna dair de bir kanıt sayılabilirdi. Tabii, ülkede kimsenin fazla “çaktırmadığı” güçlü bir yeryüzü sevgisinin ve onu tarumar etmeye girişmiş güçlü ticari ve siyasal odaklara karşı sağlam bir direncin ve muhalefetin varlığına da bir işaret saymak mümkün belki. Üstelik, kelimenin etimolojik kökenine uygun olarak evimizde/gezegeni-mizde bir *kriz* olduğunu nal gibi harflerle başlığa da yazmışız işte...

Evet, “kriz”. Günümüzün iklim konusunda önde gelen eylemcisi 16 yaşındaki Asperger sendromlu “Grevci Greta”nın, Davos’ta Dünya Ekonomi Zirvesi’nde son gün, oraya 1.500 özel jetle gelmiş olan “kâinatın efendileri”nin adeta yüzüne çarptığı kelime buydu:

“Tarihin öyle bir dönüm noktasındayız ki, medeniyetimizi –ve tüm canlılar âlemini– tehdit eden iklim krizi hakkında herhangi bir fikri ve içgörüsü olan herkesin berrak, açık seçik bir şekilde bunu dile getirmesi gerekiyor – bunu yapmak ne kadar tedirgin eden, ne kadar kâr getirmeyen bir şey olsa bile.

Günümüz toplumlarındaki hemen her şeyi değiştirmek zorundayız. Karbon ayak iziniz ne kadar büyükse, ahlaki yükümlülüğünüz de o kadar büyüktür. Hitap ettiğiniz kürsü ne kadar büyüktür, sorumluluğunuz da o kadar büyüktür.

Yetişkinler bize hep şunu derler: ‘Gençlere umut vermek bizim üstümüze düşen bir borçtur.’ Ben sizin umudunuzu istemiyorum ki! Sizin umutlu olmanızı filan istemiyorum ben. Ben sizin paniğe kapılmanızı istiyorum. Her gün duyduğum korkuyu duymanızı istiyorum. Ve ondan sonra da harekete geçmenizi istiyorum.

Bir krizde nasıl hareket edecekseniz şimdi de öyle hareket

etmenizi istiyorum. Eviniz yanıyormuş gibi hareket etmenizi istiyorum. Çünkü yanıyor!”

Greta'nın son derece vurucu konuşmasında vurguladığı gerçek buydu: Gezegen krizde! Her açıdan: Fiziksel, kimyasal, siyasal, ekonomik, ekolojik ve –belki de hepsinden önemlisi– etik krizde.

Küresel Isınma ve İklim Krizi: Niçin Daha Fazla Bekleyemeyiz kitabı iki kişiye ithaf edilmişti: Birisi, o zamanlar 7 yaşında olan torunuma “daha barınılabılır bir dünyada yaşayacağı umuduyla”; öteki ise, “hep” 21 yaşında kalacak bir genç kızın, Vermont Üniversitesi son sınıf öğrencisi ve yılların çevre-iklim aktivisti güzelim Michelle Gardner-Quinn'in anısına. Çevre dersleri 151 sınıfında yazdığı son ödevde Michelle şöyle yazmış:

“Hayatın her türüne büyük saygı gösterilmesi gerektiğine inanıyorum. İnsanlığın yeryüzüne ve deneyimlerimizi paylaştığımız bütün hayata karşı sorumluluğu olduğuna inanıyorum. [...]

Büyüdükçe, hayata karşı gösterdiğim bu büyük saygının insanlığın tamamı tarafından paylaşılmadığını gördüm. Doğal dünyayı bir hayatlar topluluğu olarak görüp ona saygı göstermek yerine, çevreye sömürülecek kaynaklar bütünü olarak değer biçilmekteydi. Sanayileşme, hayatı da bir endüstriye dönüştürmüş durumda: İnsan yaşantısını zenginleştiren çeşitliliğin özünü sistemli olarak imha ediyor.

Kendi başımıza açtığımız ekolojik kriz öyle bir noktaya vardı ki, artık sadece kıyıda köşede kalmış, münferit canlı alanlarını tehlikeye sokmakla kalmıyoruz. Sanayimizin açgözlüğü yüzünden atmosfere öyle çok zehir boca etmekteyiz ki, gezegenimizin iklimi ürkütücü bir hızda değişiyor. [...]

Bu krizi dizginlemek için pek az şey yapılıyor; kendi ömrümüzde dünya denen bu gezegenin ekolojik olarak yerine getirdiği işlevlerin sonsuza kadar değiştiğine tanık olacağız. [...]

Bütün hayat formlarına olan bağımın beni, yan gelip yatarak bu büyük felaketi seyretmekten alıkoymakta olduğuna inanıyorum. [...] İnanıyorum ki, ister arka bahçemde, isterse dünyanın öbür ucunda olsun, hiçbir canlı, insan hırslarının sonucu olarak acı çekmemeli. İklim değişikliğinin gerçekliği şimdi ve burada; bu bizim kuşağın ve bizden sonra gelecek kuşakların çevre muharebesidir. Bütün hayatın haysiyet ve onurunu korumak için, kendimi dünya çapındaki bu ekoloji krizini önlemeye adıyorum.

21 yaşında kaçırılıp ırzına geçildikten sonra boğularak hunharca öldürülen çevre muharibinden bize kalan anahtar kelimeler şunlar,” diye yazmışım kitabın önsözünde: “Hayat, hayat bağ-

ları, saygı, sorumluluk, paylaşma, çeşitlilik, haysiyet, onur, muharebe...”

Şimdi bu kitabın önsözünü yazarken, hüznün içinde daha derinden fark ediyorum ki, “kriz”den bahsediyordu Michelle, anahtar kelimelerden biri olarak – hem de üst üste iki kere: Üstelik, ikincisinde, küresel “ekoloji krizi” diye vurgulayarak...

“Bizim kuşağın ve bizden sonra gelecek kuşakların çevre muharebesi,” diyordu Michelle ve kuşaklararası adalet mücadelesi yürütüyordu.

Ondan bir düzine yıl sonra, bir sonraki kuşağın çevre muharebisi Greta da tastamam aynı şeyi söylüyor işte dünyanın güçlülerine: Krize kriz demedikçe hiçbir şey yapılamaz!

* * *

Küresel Isınma kitabından bir yıl kadar sonra Ümit Şahin’le birlikte, iki farklı kuşağın mensupları olarak “ekoloji muharebesi”ne daha aktif katkıda bulunmanın saygı, sorumluluk, paylaşma, haysiyet, onur ve hayat bağları adına şart olduğu düşünce ve duygusuyla Açık Radyo’da *Açık Yeşil* adında haftada bir yarım saatlik bir program başlattık.

Programın bugüne kadar kesintisiz süren bu 10 küsur yıllık ömrü içinde hani İyonyalı adaşım Omiros’un o anlatılamaz güzellikteki harikulade *Odysseia* destanının yanından bile geçmese dahi en azından bana birazcık onu hatırlatan heyecanlı, hüznünlü, ürkünç, ilginç, gülünç, dolambaçlı bin bir yönü bulunan bir macerası oldu.

Bu 10 yılda yaptığımız 500 programda hem Türkiye’den hem de dünyadan Kuzey Kutbu’ndan Güney Kutbu’na, tropikte sürekli yüzde 100 nemli ortamda sabitlenmiş yağmur ormanlarından –şimdilik hâlâ– karla kaplı dağların zirvelerine, oradan en derin denizlerin en dip yerlerine kadar uzanan destansı bir yayın yolculuğu gerçekleştirdik desek, hani çok da fazla abartmış olmayız.

Teorisi, teorisyenleri, pratiği, pratisyenleri, aktivistleri, muharrirleri, ekonomistleri, meteorologları, bilimcileri, araştırmacıları, afet kurtarma gönüllüleri, siyasetçileri, hukukçuları, seyyahları, hikâye anlatıcıları, rock’çuları, rap’çileri, sanatçıları, sinemacıları, belgeselcileri, hayatlarını doğaya adayanları, gündönümü ayininde güneşi doğduranları, Kızilderilileri, kara derilileri, Afrikalıları, Asyalıları, Avustralyalıları, doğa için hayatını ortaya koyanları, bit kadar kanolarıyla dev petrol platformunun yolunu kesip onu durduran Pasifik Adası yerlileri, her kilometrede biraz daha açılarak Anadolu’da

binlerce kilometre yürüyenleri, Doğu Karadeniz ormanlarında gece gündüz günlerce, hatta haftalarca nöbet tutanları, nükleer santral yapımını engellemek için birkaç saat içinde dokuz kez güvenlik kontrolünden geçenleri, altın madenlerine, kömür madenlerine, nikel madenlerine, uranyum madenlerine, plütonyum cevherlerine, taşocaklarına karşı direnenleri, gezegende yeşeren hayatı korumak için dayak yiyenleri, bu uğurda gözaltına alınanları, hapse girenleri, BM karargâhında yetkililerin gözü önünde sınırsız süreyle açlık grevi yapanları, kısacık bir protesto eylemi yapan ve fakat bu yüzden derhal “rütbesiz”leştirilip BM polisi nezaretinde BM İklim Zirvesi’nden atılanları, taşocağına karşı çevreyi korudukları için kiralık katillere katlettilenleri, Buz Denizi’nde üzerlerine tazyikli soğuk su sıkılırken gemilerinin direğinde asılı durmakta direnenleri, orada dururken bir yandan radyoyla konuşup olan biteni anlatanları, bütün bunları yazanları, çizenleri, besteleyenleri, dini bütün uzun yürüyüşçüleri, dinsiz ya da ateist doğa düşkünleri, su koruyucu yerlileri, münzevileri, ağaçta yaşayanları, Tarzan gibi yaşayanları, uçan toylarla kaçan karacaları, Anadolu leoparlarını, vaşakları, kuşların göçlerini gözleyenleri, gezegeni koruyup kollama konusunda ahdetmiş olan, bunun için yılmadan karınca gibi çalışan, tevazuyla uğraşıp didinenleri, 90’lık kadın direnişçileri ve daha niceleri hepsi hepsi *Açık Yeşil*’in 500 küsur programının çerçevesinde kendine yer buldu...

Biz de bunları derleyip bir tür “ekoloji rehberi”ne dönüştürerek sizlere sunmaya çalıştık.

* * *

İklim Krizi kitabının ardından bir yıl, *Açık Yeşil* programının yayına geçmesinin ardından birkaç ay sonra bir genç çevre muharebecisi daha hayatımıza dahil oldu. Anna Keenan adlı 24 yaşındaki Avustralyalı eylemci kız Poznan’daki iklim toplantısına dört arkadaşı ile birlikte ta Avustralya’dan tren ve çeşitli yollar kullanarak –uçak kullanmadan!– 40 günde gelmiş, yaptığı konuşmayı, “Tek gezegen, tek gelecek!” diye bitirmişti.

Derken, kendisini –hüsrarla bitecek– Kopenhag Zirvesi’nde açlık grevi yaparken gördük. O da kuşaklar arası adalet mücadelesinin muhariplerinden biriydi. Tuttuğumuz mikrofonu şöyle dedi:

“İklim adaleti açlık grevine 6 Kasım’da başladık. Kopenhag Zirvesi’nin başlamasından önceki son görüşmeler olan Barcelona’daki Birleşmiş Milletler iklim görüşmelerinin son günleriydi. Bu da 32 gün önceydi ve bir ayı aşkın bir süredir yemek yemiyorum.

Çok zor bir ay oldu. Öz disiplin, fizik ve zihin olarak çok zorlandım. Fakat, aynı zamanda, inanılmaz derecede tatmin ediciydi. Birçok kişi bu yaptığımızı desteklediklerini söyledi. Bize sevgi ve enerji veriyorlar. Bütün dünyadan gelen bu enerji ve destek gerçekten bizi yolumuzda tutuyor.

[...] Bu eylemin 'Adalet Açlık Grevi' olarak adlandırılmış olmasının nedeni, tamamen adaletle ilgili olması [...] hem uluslararası hem de kuşaklar arası bir adalet eylemi. Uluslararası adaletin anlamı, zengin ülkelerde yaşayanların uzun süredir dünya kaynaklarından faydalanan olması. Bunun da en çok ve ilk olarak zarar gören gelişmekte olan ülkelere sorun yaratması. Kuşaklar arası adaletin anlamı da şu: Bizim kuşağımız ve eski kuşaklar kaynakları çok hızlı tükettiler. Bu da gelecek kuşaklar için felaket anlamına geliyor. Benim kuşağım için de aynı şey geçerli. Ben 24 yaşındayım, 2050 yılında 65 yaşında olacağım. Sorunu çözmezsek tam da benim yaşam sürem içinde iklim değişikliğinin etkilerini yaşayacağız."

Anna işte o hayati "haberci" rolünü tamamen benimsemişti ve protesto onun için "ahlaki bir hak" idi:

"Ahlaki protesto hakkımızı Birleşmiş Milletler delegelerinin bulunduğu güç koridorlarında kullanıyoruz. Medya ile konuşuyoruz. Bütün önemli ülkelerin delegeleri ile görüşüp onlara ne düşündüğümüzü ve ne olması gerektiğini söyleyeceğiz. Mesajımızı hissettireceğiz."

* * *

Bu kitabın kapsadığı en heyecan verici *moment*'lerden biri, şüphesiz, 2014 yılında New York şehrinde yapılmış tarihî iklim yürüyüşüydü. Dünyanın dört bir yanından gelen 400 bin kişilik dev bir kitlenin Manhattan'ı doldurup taşması, gerçekten unutulmaz bir olay olarak kayda geçti. Aynı derecede unutulmaz olan şeylerden biri de çocukların ve gençlerin duruma "vaziyet etme"si oldu. Çocuk çevre "muharıpleri"nin iklim adaleti konusundaki bilgi, duygu düzeyi, belagat yeteneği, yaratıcılık düzeyi, insanı yerden yere vurabilecek nitelikteydi! Çok aktiflerdi, örgütlenmenin doğrudan içinde yer alıyorlardı ve ne yaptıklarının tamamen bilincindedilerdi... İlkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri okul gazeteleri için muhabirlik yapıyor, notlar alıyor, "Siz neden buradasınız?" diye sorular soruyorlardı. 9-10 yaşında bir çocuk son derece yalın bir mantıkla şöyle diyordu mesela:

“Buradayım, yürüyüşe geldim, çünkü iklim değişikliğini durdurmazsanız ben büyüdüğümde öleceğim!”

Michelle'den Greta'ya uzanan kesintisiz mücadele hattının halkalarından biri buydu. 2014 yılında 10 yaşındaki eylemci ilkokul çocuğunun dile getirdiği bu temel ve sarsılmaz mantık önermesi, bu önsözün yazıldığı sıralarda başta Belçika olmak üzere Avrupa'dan Avustralya'ya kadar uzanan sonsuz bir ufuk hattında gerçekleştirilen okul kırma/ders asma grevlerinden birinde 10 yaşlarında bir çocuğun elindeki pankartta aynı yaratıcı üslupla tekrarlanmaktaydı:

“Ben büyüyünce de yaşamak istiyorum!”

2019 Şubat'ında Belçika'da sokaklara ve meydanlara dolup taşan öğrenci eylemlerinde çocukların ardında “karanlık güçler” olduğunu iddia eden ve bu can alıcı bilgiyi ülkesinin istihbarat teşkilatından aldığını söyleyen, sonra da yalanı yalanlanınca ağlayarak istifa etmek zorunda kalan bakan hanım –hem de çevre bakanı!– 2014 New York iklim yürüyüşüne damgasını vuran çocukları izlemiş ya da bu konudaki *Açık Yeşil* programını dinlemiş olsaydı kendini böyle rezil rüsva etmezdi belki. Ne yazık ki, ev ödevini yapmamış, okul kırıştı anlaşılın – ama çevre muharibi olmak için değil, başka sebeple!

* * *

Açık Yeşil programının ilk gününden beri yazılarını, konuşmalarını ve eylemlerini büyük bir dikkatle izlemeye çalıştığımız gazeteci, yazar ve aktivist Dahr Jamail, 2019 başında yayımlanan *The End of Ice* (Buzun Sonu) adlı, bilgece kaleme alınmış benzersiz kitabında “biyolojik çeşitliliğin babası” diye adlandırılan Dr. Thomas Lovejoy'un biyolojik çeşitliliğin can alıcı önemini ve bu çeşitliliğin bir yerinden bozulması halinde gezegende neler olabileceğini anlatan şu sözlerini naklediyor:

“Her şey... birkaç türün hassaslığına bağlı. Onlar giderse bütün yapıyı götürürler ve hiçbir bilimsel modelleme bunu toparlamaz... Ekolojik sistemler, çalıştıkları sürece harikadılar, ama füyyelerin nerede olduğunu tam olarak anlayabilmiş değiliz.”

Lovejoy, neredeyse 40 yıl önce, 1980'de *Conservation Biology* (Biyolojiyi Korumak) adlı kitabın önsözünde şöyle yazmış:

“100 binlerce tür telef olacak ve yeryüzünün canlılar kütesinde (biyota) yüzde 10-20 oranındaki bu azalma yaklaşık olarak bir insan ömrünün yarısı kadar bir zamanda meydana gelecek...”

Gezeenin biyolojik çeşitliliğindeki bu azalma, çağımızın en temel meselesidir.”

Jamail, biyolojik çeşitlilik ne kadar fazla olursa, bir ekosistemin de o kadar dirençli olacağını belirtiyor, ama Lovejoy’un çoğu insanın biyoçeşitliliği hâlâ küçümsediğine inandığını da ekliyor:

“Oysa biyolojik çeşitlilik denen olgu, yeryüzü biyoküresinin hayat tabanının tamamını biçimlendirmek ve onu ayakta tutmak suretiyle insan medeniyetinin de var olmasını sağlamıştır. Gezegendeki varlığımız bir dengeye bağlı ama şu anda bu denge durumu iğreti duruyor ve sallantıda.”

* * *

Yeryüzünde hayatın bütün unsurlarının birbirine bağlı, hatta bağımlı olduğu olduğu yolundaki bütünselci bakıştan son 150 yılda uzaklaştık. Özellikle neoliberalizmin hayata tahakküm etmeye başladığı son 40 yılda bu tüketim/tüketicilik süreci – hatta man-yaklığı– acayip hızlandı, azgınlaştı ve dizginlenemez hale geldi. Neoliberalizmin hepimize amansızca dayattığı indirgemeci bakışı benimsedik. Sonuçta tüm doğayı sadece kâr maksimizasyonu amacıyla, tüketilecek nesnelere bütününe indirgedik bir güzel ve afiyetle yenmesi için piyasaya sunduk ve dahi afiyetle yedik.

Böylelikle de biricik yuvamız olan yeryüzü gezegeninde insanlar da dahil tüm hayatı ortadan kaldırmaya yönelik kıyametin “tanrısı” olduk. Ama bilinçsiz ve cahil bir “tanrı” bu: Mesela, çoğumuzun iğrendiği hatta tiksindiği böceklerin ortadan kalkması tehlikesi (“böcekkıyamet”) ile birlikte kendi sonumuzu biraz daha yakına getirdiğimize bir türlü kendimizi inandıramıyoruz. Lovejoy’un söylediği gibi, biyoçeşitliliği küçümsemeye de devam ediyoruz – inanılması güç bir bilişsel uyumsuzlukla hem de!

Bu ekoloji rehberinde işte bu korkunçluğun tam aksi yönünde hareket eden insanların yazıları, çizileri, söyleşileri ve elbette ömür boyu sürdürdükleri mücadeleleri var. Yani bir bütün olarak hayatı koruma ve bunu hakkaniyetli ve adil bir tarzda yapma yönünde bir hayat tarzını benimseyen, böyle düşünen, böyle duyan, ve böyle “eyleyen” insanların söylem ve eylemlerinden bahsediyoruz. Cesur insanlardan! Hatta, daha ileri gitme –ve şairden azıcık kopya çekme– pahasına, kitabımızda yalnız onların maceraları olduğunu bile söyleyebiliriz.

* * *

Açık Yeşil kitabının hazırlandığı şu sırada gezegendeki hayatın, dünyanın milyonlarca yıldan beri gördüğü en tehlikeli ve kaotik durumlardan birinin içine doğru hızla kaydığını gösteren sayısız araştırma ve haberle haşır neşir olmaktadır maalesef. İklim değişikliğinden, böceklerin tümünün yok olmasına, Rusya’da kutup ayılarının kasaba sokaklarına doluşup evlere girmesine, ada ülkelerinde martıların toptan yok oluşa gitmeye başlamasına, balıkların milyonlarcasının nehirlerde sıcaktan boğulmasına, denizlerin yükselmesinden, ekolojik yıkım görüntülerine, birbirini izleyen aşırı sıcak, aşırı soğuk hava olaylarına ve gittikçe kabaran zorunlu göç dalgalarına, savaş ve hatta nükleer savaş tehlikesinin yükselişe geçmesine kadar birçok haber neredeyse her gün gözümüze çarpmaktaydı.¹

Fosil yakıtların yakılması başta olmak üzere bin bir türlü “insan” faaliyeti sonucunda her Allah’ın günü 150 ila 200 canlı türünün bir daha asla geri gelmemek üzere yok olduğu Antroposen (insan) çağında kıyamete doğru pupa yelken yol alıyoruz. Buna insan çağı demenin gene de haksızlık olacağını, Antroposen yerine “Kapitalosen” demenin çok daha isabetli olacağını söyleyen düşünürlerin sayısı da az değil. Tarih ve dünya-ekolojisi tarihi çalışmalarıyla tanınan Jason W. Moore’un, *Anthropocene or Capitalocene?* (Antroposen mi Kapitalosen mi?) adlı derlemesinde dünya tartışma forumuna sunduğu önemli terimin gözlüğüyle baktığımızda İnsan Çağı’nı (Antroposen) değil Sermaye Çağı’nı (Kapitalosen) yaşamakta olduğumuz anlaşılıyor.

The Guardian köşe yazarı, yazar ve aktivist George Monbiot da bu bağlamda net hükmünü veriyor: “Ekolojik olarak da ekonomik olarak da politik olarak da kapitalizm, komünizm kadar feci şekilde çuvallamakta. Devlet komünizmi gibi o da kabullenilmeyen ölümcül çelişkilerle malul. Ne var ki... ünlü özdeyişteki gibi: ‘Dünyanın sonunu tahayyül etmek, kapitalizmin sonunu tahayyül etmekten daha kolay!’”

Dahr Jamail de okyanuslara ve atmosfere bunca yıl boca edilen onca ısının oralarından çıkarılmasının imkânsızlığını dile getiriyor ve Lady Macbeth’in cinayetten sonraki gece yarısı sayıklamalarını hatırlatır şekilde, “Yapılanı yapılmamış yapamayız,” diyor.

Durum gerçekten berbat görünüyor.

Ama – durun bakalım! Belki bir şans!

İşte yeni kuşak dünya şehirlerinin sokaklarında, caddelerinde

1. Bkz.: <http://acikradyo.com.tr/>; özellikle Ekim 2018-Şubat 2019.

ve meydanlarında kendini göstermeye başladı. Kitleler halinde geliyorlar! 100 binler halinde yürümekte, “ilan-ı isyan” etmekte. Onlar, günümüzün çevre muharipleri!..

Michelle’in kelimeleriyle söyleyelim haydi: “Bütün hayatın haysiyet ve onurunu korumak için, kendilerini dünya çapındaki ekoloji krizini önlemeye adanmış” çocuklar onlar. Şimdi ve buradalar.

Çocuktan alın haberi. Kitabımız en çok onlara dair. Ve takipte kalın.

Ömer Madra,
İstanbul, Mart 2019

Greta Thunberg: “Tehlikede olan bizim geleceğimiz.”

Benim adım Ümit Şahin, Türkiye'den, İstanbul'dan. Eylemini başlangıcından bu yana Açık Radyo'da takip ediyoruz. Bu mülakata yaptığımız için çok mutluyuz. Bize okul grevi eylemine neden başladığını anlatabilir misin? Mesajın neydi?

Bu eyleme başladım, çünkü kimse hiçbir şey yapmıyordu. Varoluşsal bir krizle karşı karşıyaydık, ama hiçbir şey değişmiyordu. O zaman ben bir şeyler yapmak zorundayım diye düşündüm. Çünkü yapabileceğim şey neyse onu yapmak benim ahlaki sorumluluğum. Büyüdüğüm zaman geriye bakıp harekete geçmedim demek istemiyorum.

Toplumda, diğer insanlar arasında farkındalığın artmasını sağladığına inanıyor musun? Mesela Avustralya'da benzer eylemler başladı. Başlattığın bu eylemin etkisi hakkında ne düşünüyorsun?

Sanırım biraz bir etkisi oldu. Yani umarım olmuştur. Belki şimdi konu hakkında biraz daha fazla konuşmaya başladık ve insanlar durumun aciliyetini fark etmeye başladılar. Ama henüz çok da bir şey değişmiş değil.

Burada, COP24'te gerçekten bir şeyler yapıldığını düşünüyor musun? Sence Birleşmiş Milletler, bütün bu politikaçılar ve bilimciler tarafından yapılanlar, bunlar iklim değişikliğinin çözümüne yeterince hizmet ediyor mu?

Yeterince bir şey yapmadıkları açıkça ortada, çünkü emisyonlar yükseliyor. Oysa bu konferans çok faydalı olabilirdi. Şimdi gördüğüm kadarıyla pek bir şey başarılı olduğunu düşünmüyorum. Sorunun çözümüne hizmet etmesi için çok daha büyük işlerin yapılması lazım.

Bu konferanstan beklentin nedir? Bu gidişatı değiştirmek için ne yapmalıyız?

Krizi kriz olarak ele almakla başlamak ve durumun acil olduğunu fark etmek zorundayız.

Türkiye'deki gençlere mesajın nedir? Türkiye'de de çok sayıda genç iklim aktivisti var. Onlara ne mesaj göndermek isterdin?

Şu anda neler olduğunu anlamaya ihtiyacımız var. Bizden yaşlı kuşakları yarattıkları ve bizim de içinde yaşamamızı bekledikleri bu keşmekeşten sorumlu tutmamız gerekiyor. Ve sesimizin duyulur olmasını sağlamamız, değişim sağlamaya çalışmamız gerekiyor. Çünkü tehlikede olan bizim geleceğimiz.

Çok teşekkürler, Greta. Teşekkür ederiz.

(5 Aralık 2018'de, Polonya'nın Katowice kentinde yapılmakta olan COP24 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı sırasında okul kırıcı iklim aktivisti Greta Thunberg ile yaptığımız bu söyleşi 6 Aralık 2018 tarihli Açık Gazete programında yayınlandı.)

SUNUŞ

Açık Yeşil: “Hayatın, Sokağın ve Politikanın Çevre-Ekoloji Gündemi” – 10 Yıl, 500 Program

Açık Radyo'nun uzun ömürlü programlarından biri olan *Açık Yeşil*'in yayını 30 Nisan 2008'de, radyonun 27. yayın dönemiyle birlikte başladı. Yayınına her hafta çarşamba günleri 10.30'da kesintisiz olarak devam eden *Açık Yeşil*'de, iklim değişikliğinden yeşil politikaya, ekoloji mücadelelerinden çevre sorunlarıyla ilgili son bilimsel araştırmaların sonuçlarına kadar geniş bir çerçevede, “Hayatın, Sokağın ve Politikanın Çevre-Ekoloji Gündemi” alt başlığıyla yayın yapmaya çalışıyoruz.

Açık Yeşil, 2018'de 10. yılını kutlarken, 27 Haziran 2018'de 500. programını tamamladı. Programda her hafta yarım saatlik süremiz içinde kimi zaman haftanın yeşil gündemini mikrofona taşımaya çalıştık, kimi zaman konuklarımızla güncel bir olayı ya da mücadele alanlarıyla ilgili bir konuyu derinlemesine ele aldık, kimi zaman da bir yıldönümü veya anma vesilesiyle yeşil düşünce ve ekoloji hareketine dair önemli olaylar ve isimler üzerine konuştuk. Ayrıca 2008'den bu yana her yıl Birleşmiş Milletler'in iklim değişikliği konferanslarını (COP'lar) ve konferanslar sırasında yapılan eylemleri yerinde izledik. Böylece hem müzakerelerdeki hem de sokaktaki gelişmeleri canlı yayınlarla gündeme taşıdık.

Program, 10 yıl ve 500 bölümle oldukça yüklü bir arşive ulaştı. Bu birikim bir yandan yeşil düşünceyle ve yeşil politik mücadeleyle ilgili içerdiği notlar, diğer yandan ekoloji ve iklim hareketinin bir nevi günlüğünü tutması nedeniyle değer taşıyor. Geçen 10 yılda çevre sorunları, ekolojik kriz ve iklim değişikliği nereden nereye geldi, mücadele nasıl evrildi, ne gibi kazanımlar elde edildi veya ne gibi tökezlemeler yaşandı, sorunlar nasıl ağırlaştı, hatta iklim değişikliği nasıl kontrolden çıkmaya başladı, bütün bunlar programın kayıtlarında canlı bir şekilde takip edilebiliyor. Bu nedenle, bu ki-

taпта 500 program içerisinden yaptığımız seçmeler, yeşil düşünceye ve ekoloji hareketine dair bir tür rehber niteliği taşıyor.

Bu kısa girişte programların ilk 500 bölümlük arşivine ve metodolojiye –yani nasıl bir seçme yaptımıza– dair kısa bilgiler sunacağız.

Rakamlarla Açık Yeşil

Açık Yeşil'in, 30 Nisan 2008 ile 27 Haziran 2018 arasındaki 500 bölümü –birkaç istisna dışında– canlı olarak yayınlandı. Arşive baktığımızda bu süre zarfındaki 531 haftanın 31'inde program yapılmadığını, bu araların 10'unun Açık Radyo Dinleyici Destek Özel Yayınları Haftası'na, 12'sinin resmi bayram tatillerine denk geldiği için verildiğini görüyoruz. Normalde yayın olmayan bayramlarla ilgili bir istisna, 10 Aralık 2008'de bayramın birinci gününe denk geldiği halde Poznan'da yapılan İklim Zirvesi'nden canlı telefon bağlantısıyla yaptığımız özel program olmuş. Geçen 10 yıl içinde dokuz programı da tatil ve izinlerimiz nedeniyle yapamamış ve tekrar programları yayınlamışız. Bütün programlarımızın kayıtlarını Açık Radyo web sitesindeki *podcast* sayfasında bulabilirsiniz. İki özel programımızı ise normal süremizi aşarak ortak program olarak hazırladığımızı not edelim. Bill McKibben'ı konuk ettiğimiz 1 Temmuz 2009 tarihli programımızı *Açık Gazete* ile, Paris İklim Zirvesi'nin ardından yaptığımız 16 Aralık 2015 tarihli programımızı ise *İklim İçin* ile birleştirerek yaptık.

500 programın 412'sini birlikte yapmışız. Programın yapımcıları ve sunucuları olarak bir arada olamadığımız haftaların 50'sinde birimiz programı yalnız sunmuşuz. Ancak, bize destek olan arkadaşlarımızın katkıları da çok önemli. Açık Radyo'nun *Açık Gazete* ekibinden Murat Can Tonbil 41 programımıza konuk sunucu olarak destek vermiş, hatta bir programı tek başına sunmuş. İkimizin stüdyoda bir arada olamadığımız haftalarda konuk sunucu olarak destek veren diğer arkadaşlarımız arasında Gökşen Şahin, Avi Haligua, Mahir Ilgaz ve Özgecan Kara'nın isimlerini de anmalıyız.

Açık Yeşil'in Konukları

500 programın 168'inde, yani programlarımızın üçte birinde konuk ağırlamışız. Toplam konuk sayımız –bazıları birden fazla programımıza konuk olmak üzere– 162. Konuklarımızın 89'u stüd-

yoda, altı konuğumuz önceden yüz yüze yapılan kayıtlarla, diğerleri ise telefon bağlantısı yoluyla programa katılmışlar. Çeşitli eylemler sırasında yaptığımız ses kayıtları ve bu sırada bazı aktivistlerle yaptığımız kısa görüşmeler bu sayıya dahil değil.

Bu kitapta 500 programdan seçtiğimiz bölümlerin bant çözümlerine yer veriyoruz. Ancak bir de istisnamız var. Bu kitabı hazırlamaya başladıktan sonra, 21 Kasım 2018 tarihli 517. programımızda konuk ettiğimiz Tansu Gürpınar'la yaptığımız söyleşiyi doğa koruma hareketinin tarihine dair değerli bir tanıklık olduğu için kitaba almazlık edemedik. *Açık Yeşil*'in ilk 500 haftasında konuk olan isimlerin tam listesini bu bölümün sonunda bulabilirsiniz.

Açık Yeşil kitabını iki cilt olarak düzenledik. Elinizdeki birinci kitapta yeşil düşünce ve ekoloji hareketlerini ele aldığımız programlardan seçtiklerimize yer veriyoruz. İkinci kitapta ise iklim değişikliği ya da daha doğru deyişle “iklim krizi” ana konumuz olacak. İklim değişikliğiyle ilgili son gelişmeler, eylemler ve mücadele içinden aktivistlerle yaptığımız söyleşilerle birlikte, ikinci kitapta BM İklim Konferansları sırasında yaptığımız canlı telefon bağlantılarının bant çözümlerine ve 2014'te New York'ta yapılan –gelmiş geçmiş en büyük– iklim yürüyüşünden canlı izlenimleri konuştuğumuz bir bölüme de yer vereceğiz.

Elinizdeki birinci kitabın Birinci Bölümü'nde, çoğu bir anma veya doğum günü kutlaması vesilesiyle yeşil düşünürler ve politikacılar hakkında yaptığımız programlar yer alıyor. *Açık Yeşil*'de yeşil bir yazar, düşünür veya aktivist üzerine konuştuğumuz programların tamamı bu derleme içinde yer alıyor. İkinci Bölüm'de ise hidroelektrik santrallere (HES), madenlere ve nükleer enerjiye karşı yürütülen ekoloji hareketlerinin temsilcileriyle ve yeşil ekonomi ve doğa koruma konularında söyleştığımız konuklarımızla yaptığımız programlardan seçtiklerimizi beş başlıkta, 15 bölüm olarak derledik. Termik santraller, kömür ve hava kirliliği konusundaki söyleşiler ise iklim değişikliği söyleşileriyle birlikte ikinci kitapta yer alacak. Birinci kitapta konuklarımızdan 17'siyle yaptığımız söyleşiler yer alıyor. Birinci kitapta yer alan 33 bölümde 10 yılda yaptığımız programlar içinden seçtiğimiz 40 programın bant çözümlerine –çoğunlukla tamamen, bazen de kısmen– yer verdik.

Açık Yeşil'in Müzikleri

Programın özgün bir jenerik müziği var. Kurtalan Ekspres'ten Bahadır Akkuzu'nun bestesi olan ve Kurtalan Ekspres tarafından kaydedilen "Küresel Isınma" başlıklı parçanın bir bölümü jenerik müziğimizi oluşturuyor. Bu parçayı Açık Radyo'ya hediye eden ve *Açık Yeşil*'in yayına başlamasından bir yıl sonra, 6 Ağustos 2009'da aramızdan ayrılan Bahadır Akkuzu'yu saygı ve sevgiyle anıyoruz.

Yayında çoğu zaman bir de "müzik arası" veriyoruz. *Açık Yeşil*'in müzikleri yeşil şarkılar ya da ele aldığımız konuyla ilgili bir parça değilse, genelde *Açık Gazete* geleneğini takip edecek şekilde, bir anma ya da doğum günü veya yıldönümü kutlamasıyla ilgili oluyor.

Çalınan müziklerle ilgili de birkaç bilgi verelim: 500 programın 393'ünde 246 ayrı müzisyen, şarkıcı veya gruptan müzikler çalmışız.¹ Kaybettiğimiz kimi müzisyenleri de programda anmışız: Rick Wright (2008), Bahadır Akkuzu (2008), Etta James, Whitney Houston, Robin Gibb, Jon Lord (2012), Lou Reed (2013), Joe Cocker (2014), Ben E. King, Chris Squire, Lynn Anderson (2015), David Bowie, Paul Kantner, Maurice White, Keith Emerson, Gato Barbieri, Merle Haggard, Toots Thielemans, Glenn Yarbrough, Leonard Cohen, Greg Lake (2016), Thandi Klaasen, Al Jarreau, Walter Becker, Tom Petty ve Fats Domino (2017).

Ayrıca aralarında doğum günlerinde adlarına birkaç haftalık özel programlar yaptığımız Charles Aznavour, Harry Belafonte ve Adriano Celentano'nun da olduğu çok sayıda müzisyenin doğum gününü kutlamış ya da onları ölüm yıldönümlerinde anmışız.

Açık Yeşil'de çok sayıda çevre-ekoloji-doğa temalı, "yeşil şarkı" da çaldık. Bunlar arasında yer alan ve tüm zamanların en yeşil şarkıları arasında olduğunu düşündüğümüz ilk üç şarkıyı da kayıtlara geçirelim: Jamiroquai'den "Virtual Insanity"; King Crimson'dan "Epitaph" ve Joni Mitchell'den "Big Yellow Taxi". Ayrıca, 1979'da New York'ta Jackson Browne, Graham Nash, John Hall ve Bonnie Raitt tarafından organize edilen nükleer karşıtı "No Nukes" konserinden ve 350.org kampanyası için hazırlanan iklim değişikliği

1. En çok (4 ve daha fazla kez) çalınan grup veya şarkıcılar şöyle: Pink Floyd (12); Joan Baez (9), Pete Seeger, Bob Dylan, Charles Aznavour (7); Cat Stevens (6); Van Morrison, Leonard Cohen, Peter, Paul and Mary, Fleetwood Mac, Diana Krall, Eva Denia Trio (George Brassens şarkılarıyla) (5); Emerson, Lake and Palmer, Neil Young ve Adriano Celentano (4).

temalı şarkılardan seçtiklerimizle, Reverend Billy and the Stop Shopping Gospel Choir ve Gerze Halk Direniş Korosu gibi aktivist müzik topluluklarının kayıtları programlarımızda yer verdiğimiz yeşil aktivist müzikler arasında sayılabilir.

Konuğumuz Olan İsimler (500 Program)¹

Abdullah Onay, Ahmet Atıl Aşıcı (2), Alfred Körblein, Ali Kerem Saysel, Ali Osman Karababa, Ali Yıldırım, Alper Öktem, Alper Tolga Akkuş, Angelika Claussen, Anna Keenan, Arca Atay (2), Arif Ali Cangı (4), Arif Künar (2), Aslı Olcar, Aydın Kudu, Aysen Ataseven, Ayşe Bereket (2), Ayşe Gül Boydaş, Aytaç Timur (2), Banu Dökmecibaşı, Baran Bozoğlu, Barbaros Çetin, Barış Gencer Baykan (3), Barış Karapınar (2), Batur Avgan, Bedrettin Kalın, Begüm Özkaynak, Belit Sağ, Berna Babaoğlu, Berrin Akyıldırım, Betül Tanbay, Bilge Öztürk, Bill McKibben, Burcu Meltem Arık, Bülent Müftüoğlu (2), Büşra Akman, Can Candan (2), Cengiz Hava, Cenk Demiroğlu, Cenk Yörükoğlu, Ceren Ayas, Cömert Uygur Erdem, Çağan Şekercioğlu, Çelenk Bafra, Damla Şahin, Defne Koryürek, Değer Saygın, Deniz Tavşancıl Kalafatoğlu, Devin Bahçeci, Didem Gençtürk, Dilaver Demirağ, Dilek Özkan (2), Doğan Palut, Doug Weir, Durukan Dudu (3), Efe Göktoğan (2), Emet Değirmenci, Enver Yaser Küçükgül, Erdinç Ay, Erdoğan Özgüler, Erkin Erdoğan, Esra Özkan, Ethemcan Turhan, Evi Gill, Ferdan Ergüt, Filiz Yavuz, Ful Uğurhan (2), Gizem Akhan, Gizem Kastamonulu, Gökşen Şahin (3), Gözde Kazaz (2), Hakan Olgun, Hakan Ozan Erzincanlı (2), Haluk Çalışır, Haluk Levent, Hatice Hacısalihoğlu, Hayrettin Kılıç, Hazal Sıla Akduran, Hazal Ocak, Hazal Özdemir, Hediye Gündüz, Hüseyin Ürkmez, Ivan Gregov, İbrahim Günel, İlayda Aktüre, İsmail Küçük, Johno Smith, Kerem Akalın, Korol Diker (3), Levent Kurnaz, Mahir Ilgaz (2), Mahmut Boynudelik, Mavi Özkalpçı, Mehmet Horuş, Melanie Duchin, Melda Onur, Melike Demirağ, Meltem Oral, Metin Gürbüz, Mummer Sakaryalı, Murat Selçuk, Mustafa Akyıldız, Mustafa Artar, Naderev Yeb Saño, Nilüfer Aykaç, Nnimmo Bassey, Nuran Yüce, Nurcan Sonuç, Nuri Kar İleçin, Nursel Şengür, Onur Çelikkol, Onur Fidangül, Osman Şadi Yenen, Oya Koca, Özcan Albayrak, Özcan Mutlu (2), Özgecan Kara (2), Özgür Gürbüz (2), Pasco

1. Konukların kaç programa katıldığı parantez içinde gösterilmektedir.

Sabidoe, Pervin Çoban Savran, Pınar Aksoğan (3), Pınar Demircan, Raj Patel, Rauf Kösemen (2), Safiye Yüksek, Sara Halyo, Sarpkaya Öz, Semih Kaplanoğlu, Semra Cerit Mazlum (6), Serhat Arslan, Serkan Köybaşı (3), Serkan Ocak, Serkan Ozan, Sevil Acar, Sevil Turan, Sinan Akçal, Sinan Doğan, Süheyla Doğan, Süleyman Yılmaz (3), Şengül Şahin (2), Şükrü Aksoy, Taner Aksel, Terry Tempest Williams, Tolga Bektaş, Tolga Öztörün (3), Tudor Bradatan, Tuğba Ağaçayak, Tuğba Günal, Tuğrul Burak Yazgı, Tunç Soyer, Uygur Özemi, Ümit Yardım, Vedat Çakmak, Yakup Okumuşoğlu (3), Yasemin Göksu, Yonca Poyraz Doğan, Yusuf Alp, Yüksel Selek, Zafer İleçin, Zeynep Casalini, Zeynep İşleyen, Zülfü Dicleli.

I

YEŞİL DÜŞÜNCE VE POLİTİKA

Giriş

Yeşil düşünce, sınırları net olarak belirlenebilecek, yekpare bir anlatı oluşturan, geçmişini çok gerilere dayanan bir ideoloji değil. Dünyanın içinde bulunduğu sorunları doğa-insan ilişkisi ve insanın doğa üzerindeki müdahalesinden yola çıkarak özgün bir şekilde tanımlayan, ekolojist bir ütopyaya sahip ve çözüm için belli mücadele yolları tarif eden, geniş çeşitliliğe sahip, kimi kaynaklarda ekolojizm olarak da adlandırılan bir ideolojiler kümesi olarak tanımlanabilir. 19. yüzyıldaki romantik düşüncelerin akrabası olan doğa korumacı aktivizme dayanan kökleri olsa da, modern yeşil düşüncenin 1960'larda ortaya çıktığı ve 1970'lerde yeşil politik hareketlerin doğmasıyla bir siyasi düşünce olarak evrildiği ve çeşitlendiği söylenebilir. Ancak ekososyalizmden spirüel ekolojiye, ilkelci anarşizmden ekofeminizme, sosyal ekolojiden derin ekolojiye kadar birbiriyle düşünsel rekabet içindeki kanatlara sahip bir düşünce akımını anlamak için sadece düşünürlerin yazılarına değil, hareketin tarihsel gelişimi içindeki tartışmalara da bakmak gerekiyor.

Öte yandan, yeşil düşünce, modern dönemin politik aktivizm içinde yoğunlaşarak gelişen düşünce akımlarından biri. Bu özelliğiyle çoğu birer politik aktivist olan yazar ve düşünürler, aktivist biliminsanları ve yakın dönemin çoğu 68 devriminin öncüleri arasında yer alan yeşil politikacıları, yeşil düşüncenin oluşumuna benzersiz katkılarda bulundular.

Çok çeşitli birikimlere sahip olan bu isimlerin en önemli ortak yanları, yaptıkları öncülük. Çevre meselelerinin hiç de popüler olmadığı yıllarda, doğayı korumanın bir avuç insanın ilgilendiği aykırı bir mesele sayıldığı, muhalif politik hareketlerin bile konuya çok uzak olduğu dönemlerde radyo-aktif ve kimyasal kirliliğin boyutlarını ortaya koyan biliminsanları, endüstriyalizmin ve insanı doğadan koparan tüketim toplumunun yıkıcılığını anlatan düşünürler, ormanları, doğal yaşam alanlarını ve müşterekleri korumak için ilk girişimleri başlatanlar, ekonomik büyüme dogmasını eleştiren, kapitalizmin ve şirketlerin kâr hırsıyla gezegeni yıkıma götürdüğünü analiz eden politik aktivistler ve yeşil düşüncüyü sokaktan meclislere ve yerel yönetimlere taşıyan yeşil partileri kuranlar, işte bu öncüler.

İklim değişikliğinin, kirliliğin ve Altıncı Kitleyel Yok Oluş diye adlandırılan biyoçeşitlilik kaybının kontrolden çıkmaya başladığı bu çağa artık Antroposen (İnsan Çağı) deniyor. Yani insanın gezegen ölçeğinde bir yıkım oluşturmaya başladığı; aslında doğal etkenlerle, çok uzun zaman dilimlerinde değişen jeolojik çağların da artık insan etkisiyle; insanın doğayı tüketmesi, yeryüzünü ve atmosferi bir atık deposuna dönüştürmesi nedeniyle çok hızlı bir şekilde değiştiği kabul ediliyor. İklim değişikliğinin sonuçları olan felaketleri günlük hayatımızda yaşadığımız, doğal yaşamdaki hayvanların, kuşların, böceklerin, arıların ve büyük memelilerin gözümüzün önünde tükendiği henüz bu kadar görünür olmamışken insan etkinliklerinin ekolojik işleyişi bozduğunu, gezegenin geleceğini tehlikeye attığını ve insan uygarlıklarının da doğayla birlikte çöküşe doğru gittiğini söyleyen öncüler, bugün kısmen de olsa ana akım hale gelmeye başlayan fikirlerin yaratıcıları oldular.

Bu bölümde, genellikle doğum günleri veya ölüm yıldönümleri vesilesiyle, bazen de aramızdan ayrılmalarının hemen ardından ele alma fırsatı bulduğumuz yeşil düşüncenin bazı öncü isimleri ile bazı biliminsanı, aktivist ve yazarlar üzerine yaptığımız programlara yer veriyoruz. Bu isimler-

den en eskisi, doğumunun 200. yılında andığımız; sivil itaat-sizliğin, doğayla uyumlu sade yaşam ya da gönüllü sadeliğin öncüsü Henry David Thoreau idi. İnsanın gezegen üzerindeki yıkıcı etkileri konusunda ilk uyarıları yapan aktivist bilim-sanları, James Lovelock ve Barry Commoner; Nobel Barış Ödülü'nü alan ilk kadın olan Afrika'nın en önemli çevre aktivisti Wangari Maathai; derin ekoloji felsefesinin kurucusu Arne Næss; ekososyalizmin hem teorisyeni, hem aktivisti olan Joel Kovel ve müştereklerin korunması üzerine öncü bir açılım yapan siyaset bilimci Elinor Ostrom, bu bölümde tanıttığımız ve düşüncelerini tartıştığımız isimler. Edward Goldsmith, Rudolf Bahro ve Petra Kelly ise hayatları ve düşünceleriyle andığımız yeşil siyasetin en önemli öncüleri arasında yer alıyorlar.

Bölümün en geniş kısmını ise 90. yaş günü vesilesiyle hakkında beş bölümlük bir özel program dizisi yaptığımız Ivan Illich kaplıyor. Modern hayatın kesin kabullerini, endüstriyalizmi ve tüketim toplumunu kıyasıya eleştiren radikal bir düşünür ve aktivist olan Ivan Illich'in hayatını ve düşüncelerini anlatırken kalkınma ve büyüme eleştirisinin ve sanayi toplumunun tekel yaratan kurumlarına yönelik radikal analizlerin kökenlerini de tartışmaya çalışıyoruz.

Ayrıca, yeşil düşünce dünyasının dışından bir isim olsa da, şiddetsizliğin öncülerinden birisi oluşuyla ekoloji mücadelesini ve yeşil politikayı derinden etkilemiş olan Martin Luther King, Jr.'ı da "Bir Rüyam Var" konuşmasının 50. yılında bu bölüm içinde anıyoruz.

Türkiye'den ise iki önemli isim bu bölüm içinde yer alıyor. Çevre hareketinin henüz var olmadığı dönemde "ağaçların babası" olarak tanınan, belki de Türkiye'nin ilk doğa korumacısı olan Manisa Tarzanı'nı (Ahmed Bedevi) ölümünün 50. yılında andık. Türkiye'deki ilk Yeşiller Partisi'nin kurucularından ve yeşil hareketin önde gelen aktivist yazar ve yarıncılarından Savaş Emek'i de ölümünün hemen ardından yaptığımız özel programda andık ve tanıtmaya çalıştık.

Bölümde ilk yazar olarak yer verdiğimiz Terry Tempest

Williams ise, kendisiyle yaptığımız ilham verici söyleşiyle kitaba anlamlı bir giriş sağlıyor. Ekoeleştiri ve doğa yazını alanında yaşayan en önemli düşünürlerden biri olan Williams, çözümsüz görünen büyük sorunlar karşısında alınması gereken etik tavrı ve sözün gücünü anlattığı bu söyleşide hakikati savunmanın umudu korumanın tek yolu olduğunu, kendine özgü lirik üslubuyla anlatıyor.

İki özel program da bölüm içinde yer alıyor: James Cameron'un *Avatar* filmi üzerine konuştuğumuz ilkinde, popüler bir Holywood filmi ekseninde sömürgecilik, ekolojik emperyalizm ve derin ekoloji temalarını tartışma şansı bulduk. Dünyada ve Türkiye'de yeşil politikanın tarihini anlattığımız üç bölümlük program dizisinde ise 1968 hareketi sonrasında kurulmaya başlayan yeşil partilerin hikâyesini ana hatlarıyla ele alma imkânı bulduk. Türkiye'deki yeşil partilerin kısa hikâyesini de yine bu bölüm içinde bulabilirsiniz.

Bölümü, yaşam boyu mücadelesiyle hepimize ilham veren Yüksel Selek'le yaptığımız söyleşiyle bitiriyoruz.

Terry Tempest Williams: “Sana Bir Hikâye Anlatırsam, Sen de Bana Kendi Hikâyeni Anlatırsın.”

ABD’li çevreci yazar ve aktivist Terry Tempest Williams Haziran 2015’te Rum Ortodoks Patrikhanesi ve Southern New Hampshire Üniversitesi tarafından ikincisi düzenlenen “Teoloji, Ekoloji ve Söz” başlıklı Halki Zirvesi için İstanbul’daydı. Ümit Şahin’in, konuşmasının ardından zirvenin yapıldığı Heybeliada’da Williams’la yaptığı söyleşi 17 Haziran 2015 tarihli Açık Yeşil’de yayınlandı. Söyleşinin çevirisi Yeşil Gazete’den Özde Çakmak tarafından yapıldı.

1955’te California’da doğan ve Utah eyaletinde, Salt Lake City’de büyüyen Williams, oldukça tutucu, Mormon bir ailede ve çevrede yetişmiş. Çocukluğu atom bombası denemeleri sırasında geçen Williams ailesinden çok sayıda kişiyi kanser hastalığından kaybetmiş. Zaten Williams, okuyacağınız röportajda kendi hikâyesiyle aktivizm arasındaki bağlantıyı da anlatıyor. Aktivistliğin yanı sıra doğa anlatısı ve edebiyatı alanında tanınmış bir yazar olan Terry Tempest Williams’ın en ünlü kitabı Refuge: An Unnatural History of Family and Place (Aile ve Yerin Doğal Olmayan Tarihi) 1992’de yayımlandı. Diğer kitapları arasında Leap (Sıçrama, 2000), Finding Beauty in a Broken World (Kırık Bir Dünyada Güzelliği Bulmak, 2008) ve When Women Were Birds (Kadınlar Bir Zamanlar Kuştu, 2012) sayılabilir.

Ümit Şahin: Konuşmanızın başında söylediklerinizle baş-

layalım. Bir noktada “bundan böyle sabırlı olmamamız, var olmamız” gerektiğini anladığınızı söylediniz. Biraz bundan ve bunun nasıl farkına vardığınızdan bahseder misiniz?

Terry Tempest Williams: Öncelikle Türkiye’de olmanın dolayı çok mutlu olduğumu söyleyerek başlayayım; bu büyük bir ayrıcalık. Bence gezegendeki her insan Türkiye’nin medeniyetteki rolünün farkındadır; bu yüzden bugün sizinle konuşmak benim için büyük bir onur.

Ü.Ş.: Teşekkürler.

T.T.W.: Amerikalı bir çevre aktivisti olarak konunun sabırlı olmak değil de var olmak, hazır bulunmak olduğunu hangi noktada anladım? Sabırlı değil, kendini ortaya koyan bir kişi olmalıyız bilgisini, sanırım ailemin ölmekte olduğunu fark ettiğimde edindim. Ailemdeki dokuz kadında meme kanseri vardı ve yedisi öldü. Birkaç yıl önce erkek kardeşimi de kanser yüzünden kaybettik. Kanser ailemin yarısını etkiledi. Nedeni Utah’da Nevada çölünde 1950’lerde, 1952’den 1962’ye kadar yer üstünde ve sonra da 1992’ye dek yeraltında yapılan nükleer denemelerin toprağı kirletmesiydi, bunu tıp alanındaki çoğu kişi doğruluyor. Bizim gibi “rüzgârın estiği yönde” yaşayanların (*downwinders*) bağışıklık sistemleri zayıfladı, çok sayıda ölüm meydana geldi. Öyleyse neden sabırlı olalım ki? Bunun yerine sahnede olmamız gerekir. Benim için bu, nükleer silahların, Hiroşima ve Nagasaki’yi yerle bir eden, Güney Pasifik’te de nice yıkıma yol açan atom bombalarının patlatıldığı Nevada deneme sahasında sivil itaatsizlik yapmak anlamına geliyordu. O bombaların denemesini protesto etmemiz gerekiyordu ve ettik. Bu nedenle tutuklandık. Bu, benim için önemliydi.

Ü.Ş.: Ne zaman oldu bu?

T.T.W.: 1988’den 1992’ye kadar. Kaç defa tutuklandım, sayısını bilmiyorum, fakat yalnız değildim: Amerika Birleşik Devletleri’nde 100 binlerce insan bizimle birlikteydi. Bill Clinton 1992’de George W.H. Bush’a karşı adaylığını koyduğunda gündemdeki meselelerden biri de buydu. Başkan Bush politik baskılar yüzünden nükleer denemeleri durdur-

mak zorunda kaldı. O tarihten beri de nükleer deneme yapılmıyor.

Ü.Ş.: Demek sizi aktivist yapan kendi hikâyenizdi, öyle değil mi?

T.T.W.: Evet, sanırım öyle...

Ü.Ş.: Çocukken tanık olduğunuz bir nükleer deneme hikâyesinden de söz ettiniz...

T.T.W.: Öncelikle, evet, ben kendi hikâyem yüzünden, bedenimde taşıdığım şey yüzünden bir aktivistim. Annem yumurtalık ve meme kanserinden öldükten sonra her gece çölün apansız bir ışıkla aydınlandığına dair bir kâbus görüyordum: üst üste her gece, aynı karabasan!

Annem vefat ettikten bir sene sonra babamla birlikte akşam yemeği yiyorduk ve o, "Söyle bakalım nasılsın?" dedi. Ben de, "Pek iyi değilim," diye cevap verdim. "Her gece bu kâbusu, bu karabasani, çölde gece yanan o apansız ışığı görüyorum."

"Sen onu gördün zaten," dedi.

"Neyi gördüm?" dedim.

"Bunu bildiğini sanıyordum," dedi. "Sen çocukken arabayla California'dan eve dönüyorduk. Annenin kucağında oturuyordun, annen Steve'e hamileydi. Tarihi hatırlıyorum: Eylül'ün yedisiydi, senin doğum gününden bir gün önce... Las Vegas'a doğru gidiyorduk, şafağa birkaç saat vardı. Birden bir infilak gördük. Önümüzdeki petrol tankerinin patladığını sandık. Hemen arabayı kenara çektik. Çöl zemininden altın gövdeli bir bulut yükseliyordu, mantar şeklinde bir bulut. Atom bombası denemesi yapılmıştı!.."

İşte o anda, içinde yaşamakta olduğumuz yeri fark ettim: Amerika'nın güneybatısında, radyasyon bulaşmış ineklerin, hatta annelerimizin memelerinden, radyasyon bulaşmış sütleri içerek büyüyen çocuklardık biz. O kadınlar daha sonra tek memeli kadınlar kabilesinin birer üyesi oldular. Bu yüzden, evet, bir aktivist oldum ben de. Bana kalırsa, farkına vardığımda kaybedecek hiçbir şeyim kalmamıştı. Ailem ölmüştü ve benim de onların onuruna bir şeyler yapmam gerekiyordu. Aktivizm çeşitli biçimlerde olur. Bence benim

yazı yazmam aktif bir direniş ve ısrardır. Gene bana kalırsa kendini çevreci, doğa korumacı, iklim değişikliği aktivisti sayan hiç kimse de artık sabırlı olmak niyetinde filan değil. Hepsi siyasi liderlerden tanınmayı talep ediyor ve bu, dünyanın her yerinde böyle oluyor.

Ü.Ş.: Bir noktada bir soruya yanıt verirken söylediğiniz şey benim için de önemliydi çünkü soru olumsuz şeylerden ziyade pozitif mesajlar vermek üzerineydi. İnsanların bütün bu nükleer enerji ya da iklim değişikliği vs. hakkındaki hikâyelerden korktuğu söyleniyor. Fakat siz dediniz ki, olumlu ile olumsuzu birbirinden ayırmamalı, onu bir bütün olarak görmeliyiz. Biraz bundan bahsedebilir misiniz? Çünkü bu bizim için de önemli. Biz de özellikle iklim değişikliği hakkında konuşuyoruz ve insanlar hep onları korkuttuğumuzu söylüyorlar. Fakat sadece olumlu şeylerden bahsetmek de...

T.T.W.: Yalan söylemektir...

Ü.Ş.: Evet yalan, çünkü sizin de dediğiniz gibi bu, aslında bir gerçekleri dile getirme meselesi.

T.T.W.: Beni bağışlasınlar ama pozitif mesaj duymak istediğini söyleyenlere ben de şunu söylemek istiyorum: Bize çocuk muamelesi yapmayın, bize birer yurttaş olarak bakın ve öyle davranın. Gerçeklerle başa çıkabiliriz. Çocukları küçümsemek için söylemiyorum, ama ne demek istediğimi anlıyorsunuz tabii.

Anneme kanser tanısı koyduklarında doktorlardan bize gerçeği söylemelerini talep ettik. Gerçeklerle başa çıkabilirsin ve olacıklara hazırlanabilirsin. Günlerin sayılıdır ve bunlar kıymetli günlerdir. Bugünleri nasıl geçireceğin konusunda gerekenleri yaparsın. Ama sana, "Yok canım, sorun yok, annen azıcık hasta, o kadar," filan derlerse başka bir durum ortaya çıkar. O durumda belki hayatını başka türlü düzene koymaya karar verirsin. Bunun da kimseye faydası olmaz; kesinlikle bize de olmazdı.

Kuraklık, savaş, iklim değişikliği, göç ve yerlerinden yurtlarından edilmiş insanlar gibi önemli konuları düşündüğümüzde, kesinlikle birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili olan tüm

On yılı aşkın süredir Açık Radyo'da devam eden, Türkiye ve dünya çapında ekoloji mücadelesinin seyrini kayıt altına alan **Açık Yeşil**'den bir ekoloji rehberi. Üstelik teorisi ve pratiği ile.

Açık Yeşil'in bu birinci kitabı, her gün 150 ila 200 canlı türünün yok olduğu, iklim krizinin tüm dünyanın gündemine oturduğu İnsan Çağı'nda (Antroposen) çevre ve iklim hareketlerinin teorik temellerini ortaya koymanın yanı sıra, Türkiye'nin ve dünyanın dört bir yanından alan kayıtları ve mülakatlara yer verilen bir başvuru kaynağı niteliği taşıyor.

Yeşil düşüncenin köklü tarihinden düşünürler ve aktivistler hakkında özel dosyaların da yer aldığı bu rehber kitap, çevre muharibi ve grevci Greta Thunberg'in, "Evimiz yanıyor!" diyerek işaret ettiği iklim krizinden hep birlikte nasıl çıkabileceğimize ilişkin yeni bakış açılarına kaynaklık ederken, kâinattaki yegâne evimize karşı sorumluluklarımızı da yeniden gözden geçirmeye davet ediyor.

—“Açık Radyo.”
94.9

ISBN 978-975-07-4035-0

9 789750 740152